

Doc. dr. sc. Marina Carić*
Doc. dr. sc. Ljiljana Širić**

PRIMJENA FORENZIČKE AKUSTIKE I FONETIKE U KAZNENOM POSTUPKU S POSEBNIM OSVRTOM NA VJEŠTAČENJE GLASOVNIH ZAPISA

UDK: 343.98 : 534.44
DOI: 10.31141/zrpf.2023.60.147.189
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: 28. 2. 2023.

Prilikom izbora teme ovog rada autorice su se rukovodile uvjerenjem da se radi o izvanredno aktualnoj i značajnoj temi. Ubrzan i značajan razvoj tehnologije i audio-video tehnike u današnje vrijeme omogućio je zvučno i slikovno snimanje u neusporedivo većem opsegu u odnosu na prošla vremena. Vještačenje u kaznenom postupku jedna je od dokaznih radnji čijim se provođenjem nastoje utvrditi relevantne činjenice za ocjenu postojanja elemenata kaznenog djela ili za ocjenu elemenata o počinitelju i okolnostima počinjenja kaznenog djela. Vještačenja zvučnih i glasovnih zapisa, te vještačenja (poremećaja) glasa, govora i jezika pripadaju specifičnom interdisciplinarnom području nazvanom „forenzička akustika i fonetika“ koje objedinjuje biomedicinske, tehničke i društvene znanosti i koja se povjeravaju iskusnim stručnjacima određenog formalnog obrazovanja zbog prostorno-tehničkih uvjeta, kompleksnosti samog vještačenja i potrebe poštovanja znanstvenih i stručnih akreditiranih metoda kojima se utvrđuju činjenice relevantne za pojedini sudski predmet. Autorice daju pregled ključnih pitanja vezanih uz tehničke snimke činjenica uređene pozitivnim zakonodavstvom uz ukazivanje na mogućnosti primjene vještačenja iz područja forenzičke akustike i fonetike, koje bi značajno pridonijelo učinkovitosti kaznenog postupka. Temeljni je prigovor dosadašnjoj praksi vrlo rijetka primjena vještačenja iz područja forenzičke akustike i fonetike, koja se pretežno odnosi na telekomunikacijska vještačenja, a znatno rjeđe na informatička ili akustička vještačenja, kao i na činjenicu da postoji izuzetno mali broj educiranih vještaka iz ovog područja. Također daju i neke prijedloge *de lege ferenda*, koji se odnose na širu primjenu u praksi vještačenja forenzičke akustike i fonetike, kao i na stanovite intervencije u zakonski tekst.

Ključne riječi: *forenzika, kazneni postupak, logoped, vještak, vještačenje glasa, vještačenje govora*

* Doc. dr. sc. Marina Carić, docent, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Domovinskog rata 8, 21000 Split, e-mail: mcarić@pravst.hr, ORCID ID: 218796.

** Doc. dr. sc. Ljiljana Širić, prof. logoped, univ. spec. med. iur., Klinički bolnički centar Osijek, Klinika za otorinolaringologiju i kirurgiju glave i vrata, J. Huttlera 4, 31000 Osijek; Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet, Zavod za opću i primijenjenu kineziologiju, Horvaćanski zavoj 15, 10000 Zagreb, e-mail: ljsiric@gmail.com, ORCID ID broj: 0000-0001-6294-9156.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Prilikom izbora teme ovog rada autorice su se rukovodile uvjerenjem da se radi o izvanredno aktualnoj i značajnoj temi koja se može okarakterizirati kao interdisciplinarna, što je također uvjetovano različitim temeljnim profesionalnim obrazovanjem autorica.^{***} Ubrzan i značajan razvoj tehnologije i audio-video tehnike u današnje vrijeme omogućio je zvučno i slikovno snimanje u neusporedivo većem opsegu u odnosu na prošla vremena. Ova je okolnost značajno utjecala i na kazneni postupak, omogućavajući proširenje kataloga dokaznih radnji i dokaznih sredstava novom vrstom dokaza – tehničkim snimkama činjenica. Prednost ove vrste dokaza leži u činjenici da se temelji na registraciji tehničkog uređaja (a ne na opažanju čovjeka) što ih suštinski razlikuje od ostalih vrsti dokaza. S obzirom na to da uređaji za snimanje mogu registrirati različite podražaje iz okoline koji su izvan perceptivnih mogućnosti čovjeka i s automatizmom registriraju sve dostupne činjenice, a ne samo one zbog kojih su postavljeni, te imaju tehničku mogućnost vraćanja i ponovne reprodukcije sadržaja, ova obilježja daju im objektivnu i važnu komponentu. Zahvaljujući svojoj specifičnoj prirodi i načinu nastanka, tehničke snimke činjenica mogu u kaznenom postupku biti uporabljene dvojako – kao neposredan dokaz i kao predmet druge dokazne radnje vještačenjem. Vještačenje je dokazna radnja koja se određuje kad je, za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice, potrebno pribaviti nalaz i mišljenje stručne osobe koja raspolaže određenim potrebnim stručnim znanjem ili vještinom.

Forenzička akustika i fonetika interdisciplinarno je područje koje objedinjuje tehničke, biomedicinske i društvene znanosti. Stručnjaci u području fonetike, logopedije ili elektroakustike uspoređuju glasovne uzorke na audiozapisima s ciljem identifikacije i diferencijacije govornika, utvrđivanja autentičnosti snimki i ostalih obilježja, provodeći to na nalog tijela koje vodi postupak. Forenzička identifikacija govornika definirana je kao dio forenzičke fonetike koja upotrebljava kombinaciju auditivnih i akustičkih metoda u svrhu prepoznavanja govornika u kaznenim postupcima. Vještačenja u području forenzičke akustike i fonetike nisu taksativno utvrđena odredbama Zakona o kaznenom postupku, osim procesno karakterističnim i primjenjivim odredbama za sve vrste vještačenja tijekom kaznenog postupka u dijelu koji određuje način i svrhu vještačenja, osobe vještaka i postupak vještačenja. Vještačenje, prema važećim zakonskim propisima, može obavljati ustanova za provođenje vještačenja ili vještak pojedinac, ali u Republici Hrvatskoj ne postoje stalni sudski vještaci u području forenzičke akustike i fonetike, niti specijalizirana ustanova koja provodi ovu vrstu vještačenja, već postoji nekolicina *ad hoc* vještaka koji obavljaju poslove vještačenja iz ovog područja forenzičke analize, a sud ih imenuje vještacima u pojedinim sudskim postupcima. Tijekom prethodnog postupka, navedena vještačenja vezana su uz provođenje izvidnih radnji, posebnih dokaznih radnji ili dokaznih radnji kad postoji audiomaterijal s glasovnim uzorkom

^{***} Rad razmatra ključna pitanja kojima se jedna od autorica bavila u svom završnom radu na Poslijediplomskom specijalističkom studiju „Medicinsko pravo“.

koji je potrebno analizirati. Zakon o kaznenom postupku normira trinaest različitih dokaznih radnji, a mogu se poduzimati prije početka postupka, na dokaznom ročištu i tijekom postupka. Za veći broj dokaznih radnji kao jedan od uvjeta zakonitosti dokaza predviđeno je audio-video snimanje. Provođenje vještačenja glasovnih zapisa primjenom forenzičke akustike i fonetike može biti usmjereno, kako na utvrđivanje i provjeru autentičnosti glasovnog zapisa, tako i na psihološku ocjenu vjerodostojnosti snimljenog iskaza.

U radu je stavljen akcent na prikazivanje fundamentalne i primijenjene mogućnosti vještačenja iz područja forenzičke akustike i fonetike kroz postojeće pravne okvire, uz konkretizaciju vještačenja glasa i govora, što bi sekundarno moglo imati značajnu ulogu u poboljšavanju i ujednačavanju rada i postupanja tijekom izvidnih i dokaznih radnji u kaznenim postupcima.

2. TEHNIČKE SNIMKE ČINJENICA

2.1. Pojam i pravna priroda tehničke snimke

Ubrzan i značajan razvoj tehnologije i audio-video tehnike u današnje vrijeme omogućio je zvučno i slikovno snimanje u neusporedivo većem opsegu u odnosu na prošla vremena. Ova je okolnost otvorila pitanje smiju li se takve registracije činjenica koristiti kao dokaz u kaznenom postupku. Dvojba se produbila osobito nakon II. svjetskog rata pojavom vršenja potajnih tehničkih registracija telefonskih razgovora, prostorija i osoba primjenjivanih u otkrivanju i progonu počinitelja kaznenih djela, čime je otvorena mogućnost značajnog zadiranja u temeljna prava građana na nepovredivost doma te tajnost osobnog i obiteljskog života.¹

U pogledu pravne naravi tehničkih snimki, naš se zakonodavac opredijelio za stajalište da tehničke snimke činjenica spadaju u dokaze, i to posebnu vrstu dokaza, budući da se, za razliku od ostalih dokaza, ne temelje na opažanju čovjeka nego na registraciji tehničkog uređaja (doduše, i za funkcioniranje tog uređaja potrebna je djelatnost čovjeka). Danas je ta dokazna radnja uređena čl. 330. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 80/22) – dalje: ZKP.² Međutim, ranije nisu postojali posebni propisi o upotrebi snimki u kaznenom postupku. Tek je Zakon o kaznenom postupku iz 1976. propisao upotrebu magnetofonskih snimki u istražnim radnjama.

Postoje i drugačija tumačenja pravne naravi tehničke snimke, kao što je npr. u njemačkoj teoriji, prema kojem se tehničke snimke u kaznenom postupku mogu

¹ Krapac, D. i sur., *Kazneno procesno pravo, prva knjiga: institucije*, VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb 2020., str. 511.

² Ovo stajalište u teoriji prvi je iznio Bayer u: *Jugoslavensko krivično procesno pravo, knjiga druga: pravo o činjenicama i njihovom utvrđivanju u krivičnom postupku*, Školska knjiga, Zagreb 1972., str. 219. i sl.

koristiti kao tzv. predmeti očevida,³ ali se to mišljenje ukazuje neprihvatljivim iz razloga što se kod tehničke snimke činjenice ne utvrđuju vlastitim opažanjem, nego na temelju snimljenog sadržaja iskaza osobe.⁴ Budući da uređaji za snimanje mogu registrirati različite podražaje iz okoline koji su izvan perceptivnih mogućnosti čovjeka, neselektivno bilježeći sve postojeće činjenice, uz mogućnost reprodukcije sadržaja, postižu viši stupanj objektivnosti u odnosu na druge dokaze.

Valja primijetiti da je zakonsko uređenje dokaza snimkom iz čl. 330. dano sumarno,⁵ moglo bi se reći i nedostatno. Naime, u pogledu pribavljanja snimke koja služi za utvrđivanje činjenica upućuje se na primjenu odredaba Glave XVIII. (st. 1.). Sa snimkom se postupa kao s drugim predmetima koji se imaju upotrijebiti kao dokaz, vodeći računa da se snimka ne ošteti, ne uništi i da se sačuva njezin sadržaj, u koju se svrhu mogu poduzeti potrebne mjere i izraditi kopija (st. 2.). Sadržaj snimske utvrđuje se njezinim reproduciranjem, uz primjenu posebnih mjera za zaštitu interesa snimke iskaza djeteta (st. 3.). Snimku reproducira stručna osoba (st. 4.).

2.2. Opća pravila slikovnog i zvučnog snimanja

Zakon ne uređuje posebno pitanje nastanka tehničke snimke. Stoga o subjektima koji ih mogu sačiniti zaključujemo posredno, iz konkretnih zakonskih rješenja. To može biti službena osoba koja provodi određenu procesnu radnju, građanin koji sudjeluje u posebnoj dokaznoj radnji, ali i građanin koji samoinicijativno provodi zvučno ili slikovno snimanje.⁶

Osnovne odredbe o načinu audio-video ili audiosnimanja rasprave, dokazne radnje ili druge radnje propisane su čl. 87. Postoje radnje čije snimanje zakon izričito propisuje.⁷ Međutim, tijelo koje provodi dokaznu radnju može odrediti da se njezino izvođenje snimi uređajem za audio ili audio-video snimanje, premda nije izričito propisano. Prije provođenja radnje, tijelo koje provodi radnju upozorit će osobu koja sudjeluje u radnji da se radnja snima određenim tehničkim uređajem i da snimka može biti uporabljena kao dokaz u postupku. Osim podataka iz čl. 83. st. 1., snimka obuhvaća podatke osobe čija se izjava snima i podatke o svojstvu u kojem daje izjavu. Ako se snima više osoba, jasnoća snimke mora omogućiti razaznavanje tko je i kakvu izjavu dao. Ispitana osoba može odmah zahtijevati reprodukciju snimke, te snimanje ispravaka i objašnjenja.

³ Eisenberg, U., *Beweisrecht der SiPO, Spezialkommentar*, 2. Aufl., C. H. Beck, München 1996., Rdn 2282-2304, neki naši autori napominju da bi se snimka mogla podvesti i pod pojam isprave. Martinović, I., ; Tripalo, D., *Zvučno i slikovno snimanje u kaznenom materijalnom i procesnom pravu – teorijski i praktični izazovi novih tehnologija i zakonskih rješenja*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, god. 24, 2/2017., str. 509.

⁴ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 1, str. 512.

⁵ Martinović, I., ; Tripalo, D., *op. cit.* u bilj. 3, str. 508.

⁶ O potonjem slučaju, njegovim teorijskim i praktičnim kontroverzama vidi *infra*, *Ibid.*, str. 509-510 i slj., Krapac, *op. cit.* u bilj. 1, str. 514; Roxin/Schünemann, *Strafgesetzbuch*, Beck, 26. izdanje, 2009., str. 169.

⁷ Tome je posvećen dio ovog rada – vidi *infra*.

U zapisnik o dokaznoj radnji, osim podataka iz čl. 83. st. 1., unose se podaci da je obavljeno tehničko snimanje, tko ga je obavio i kojim uređajem, da je osoba koja se ispituje prethodno upoznata o snimanju, kratki sadržaj danih iskaza i izjava i je li snimka reproducirana te gdje se čuva snimka koja nije priložena spisima predmeta.

Sud i državni odvjetnik mogu odrediti da se snimka rasprave, dokazne radnje ili druge radnje u slučaju iz st. 1. i 2. u cijelosti ili djelomično prepíše. Prijepis će se priključiti spisu predmeta i ne predstavlja dokaz u postupku nego samo pomoćno sredstvo, dok audio i audio-video snimka rasprave, dokazne radnje ili druge radnje predstavljaju dokaz u postupku.⁸ Snimke sačinjene sukladno st. 2-6, čl. 87. čuvaju se dok se čuva kazneni spis.

Pravilnikom o snimanju dokazne ili druge radnje u prethodnom i kaznenom postupku (Narodne novine, br. 85/14) propisani su tehnički uvjeti i način audio-video snimanja ispitivanja okrivljenika, ispitivanja svjedoka i snimanja suočenja, snimanja dokazne ili druge radnje, zaštita snimke od brisanja i oštećenja te rukovanje snimkama i način čuvanja snimke. Pravilnikom o zvučnom snimanju rasprave u kaznenom postupku (Narodne novine, br. 82/09, 50/14) uređeni su tehnički uvjeti i način zvučnog snimanja tijekom rasprave u kaznenom postupku, zvučnog snimanja, reproduciranja i prepisivanja snimke, zaštite snimke od brisanja ili oštećenja, te način čuvanja snimke rasprave u kaznenom postupku. Nove odredbe o zapisniku o raspravi i snimanju rasprave (čl. 409a i 411a), koje stupaju na snagu 1. listopada 2024., zahtijevaju daljnju razradu i prilagođavanje odredbi ovog Pravilnika, imajući na umu intenciju zakonodavca „kako bi se već i audio snimanjem rasprave ubrzao njen tijek, a sucima omogućilo ne samo lakše upravljanje raspravom, već i bolje praćenje iskaza optuženika, svjedoka i vještaka, jer se njihov sadržaj ne bi unosio u zapisnik o raspravi nego bi izvornu verziju sadržavala snimka“.⁹

2.3. Dopustivost uporabe tehničkih snimki kao dokaza u kaznenom postupku

Razvoj opreme za snimanje i reprodukciju slike i zvuka, te dostupnost takve opreme ne samo državnim tijelima, nego i najširem krugu građana, nametnuo je pitanje smiju li se takve snimke i pod kojim uvjetima upotrebljavati kao dokazi u kaznenom postupku. Tek kada je pozitivno odlučeno o dopustivosti uporabe, dokazivanje tehničkom snimkom izvest će se reproduciranjem njezina sadržaja

⁸ Donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 80/2022) od 11. srpnja 2022. – dalje ZID ZKP/22, koji je stupio na snagu 19. srpnja 2022., osim čl. 32. i 33., koji stupaju na snagu 1. listopada 2024., izmijenila se dokazna snaga audio ili audio-video snimke rasprave, utječući i na promjenu pravne prirode transkripta tehničke snimke. V: čl. 32. i 33. ZID ZKP/22, te Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, Vlada RH, Zagreb, lipanj 2022., str. 23 (dalje: Konačni prijedlog).

⁹ Prijedlog zakonodavca utemeljen je na rezultatima provedenog Pilot projekta tonskog snimanja rasprave u okviru IPA 2010 projekta „Jačanje učinkovitosti pravosuđa u Republici Hrvatskoj“, v. Konačni prijedlog, str. 14.

i nakon toga će sud po slobodnoj ocjeni utvrditi njezinu dokaznu vrijednost u konkretnom slučaju.¹⁰

Pitanje dopustivosti uporabe tehničkih snimki ovisi u pravilu o načinu njihova nastanka, pri čemu zakonodavac uz tu činjenicu vezuje ocjenu zakonitosti konkretnog dokaza snimkom, uz moguću korekciju primjenom kategorije nezakonitih dokaza *ex iudicio*, odnosno njihovu konvalidaciju. Sukladno navedenom kriteriju, smiju se kao dokaz u kaznenom postupku koristiti tehničke snimke koje su nastale:

- 1) tijekom kaznenog postupka, kao snimke procesnih radnji koje imaju svrhu sastavljanja i vođenja posebnog tzv. zvučnog i slikovnog zapisnika o tim radnjama. Ako se uz snimanje vodi i klasični, pisani zapisnik, snimka se na raspravi može reproducirati uz čitanje zapisnika. Kad se uz snimku vodi samo zapisnik s određenim podacima, reproducirat će se snimka i pročitati zapisnik,
- 2) prije započinjanja kaznenog postupka, kao tehničke snimke tajnog nadzora nad telekomunikacijama, osobama i predmetima, učinjene za potrebe budućeg kaznenog postupka tijekom posebnih dokaznih radnji, te policijskog ispitivanja osumnjičenika iz čl. 208a,
- 3) izvan kaznenog postupka, ako su nastale javnom slikovnom ili zvučnom registracijom, neovisno o činjenici je li registraciju obavilo državno tijelo, pravna ili fizička osoba. Javna registracija odnosi se na ponašanje ili govor neke osobe, namijenjeni javnosti, bez obzira na to zna li snimana osoba da se registracija obavlja ili ne. Takva tehnička snimka reproducira se na raspravi i prilaže spisu.¹¹

Naprotiv, tehničke snimke nastale izvan kaznenog postupka, ako su pribavljene na neki od zakonom zabranjenih načina (čl. 10. st. 2.), načelno predstavljaju nezakoniti dokaz i ne smiju se upotrijebiti kod donošenja odluke u kaznenom postupku.¹²

2.4. Pouzdanost tehničkih snimki činjenica

Nakon rješavanja pitanja pravne dopustivosti upotrebe tehničke snimke, sud prilikom izvođenja dokaza mora utvrditi ima li određena snimka uopće svojstvo dokaza, te u kojoj je mjeri ona pouzdana. Za odgovore na ta pitanja, sud treba pribaviti i provjeriti precizne podatke o načinu nastanka snimke (tko, kada i gdje je načinio tehničku snimku te kojim uređajem), o sadržaju snimke, tehničkim specifikacijama uređaja za registraciju uz podatak o njegovoj ispravnosti, je li snimka autentična, odnosno je li prvotna registracija sadržajno mijenjana i ako jest, tko je, kada i kakve je promjene učinio. Navedene potrebne podatke sud pribavlja

¹⁰ Krapac, *op. cit.*, u bilj. 1, str. 512.

¹¹ *Ibid.*, str. 512-514.

¹² O različitim pravnim stajalištima koja se odnose na ovo pitanje bit će riječi *infra*.

na vlastitu inicijativu ili na prijedlog stranaka, što može učiniti izvođenjem različitih dokaza, ali će to u praksi najčešće biti iskaz vještaka.¹³

2.5. Zvučni i slikovni zapisnici procesnih radnji prije započinjanja kaznenog postupka

Kao što je već spomenuto, tehničku snimku može načiniti službena osoba koja provodi određenu procesnu radnju (snimka posebne dokazne radnje – ispitivanje pouzdanika, snimka očevida, snimka ispitivanja osumnjičenika),¹⁴ ali i bilo koji građanin samoinicijativno, bez odobrenja i sudjelovanja državnih tijela. Ove potonje građani mogu sami priložiti državnom tijelu, potkrepljujući kaznenu prijavu ili svoj svjedočki iskaz, ili mogu biti pribavljene od građana na zahtjev ovlaštenog državnog tijela sukladno ZKP-u (snimka nadzorne kamere trgovačkog lanca).¹⁵ Takve audio-video snimke postaju dokazni materijal ako ih je ovlašteno tijelo pribavilo na zakonit i pravičan način.

2.5.1. Ispitivanje osumnjičenika i uhićenika u izvidima

Polazimo od općeg pojma izvida kao djelatnosti policije i državnog odvjetnika prije početka kaznenog postupka kojoj je svrha osnove sumnje pretvoriti u osnovanu sumnju, odnosno omogućiti državnom odvjetniku, ovisno o prikupljenim informacijama, donošenje odluke o pokretanju kaznenog postupka ili odustanku od postupka.¹⁶ Pretežno se, dakle, radi o izvanpostupovnoj neformalnoj djelatnosti, uz postojanje određenih izuzetaka (mi se upravo bavimo jednim od njih).

Sačinjavanje audio-video snimke o ispitivanju osumnjičenika na policiji uređeno je čl. 208a. Naime, policija može pozvati osumnjičenika u policijske prostorije radi ispitivanja za kaznena djela za koja se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti i po prijedlogu. Ako su ispunjene zakonske pretpostavke, osumnjičenik se može i prisilno dovesti (st. 1.). Uz poziv, dostavlja mu se i pisana pouka o pravima, koja mora sadržavati i obavijest o pravu na branitelja, pravu na tumačenje i prevođenje, pravu na šutnju i pravu da u svakom trenutku može napustiti policijske prostorije (st. 2.). Prije ispitivanja osumnjičenika koji se odazvao pozivu ili je prisilno doveden, policija je dužna provjeriti je li primio i razumio pouku o pravima, te mu je po

¹³ Stajalište da se autentičnost snimke najbolje može provjeriti forenzičkim, akustičkim i fonetičkim vještačenjem zauzimaju i sljedeći autori: Koenig, B. E., *Authentication of forensic audio recordings*, J. Audio Eng. Soc., vol. 38, no. 1/2, 1990., str. 3-33; Maher, R. C.; Shaw, S. R., *Deciphering gunshot recordings in Process*, Audio Engineering Society, 33rd Conf., Audio Forensics Theory and Practice, Denver, CO, 2008., str. 1-8.

¹⁴ Martinović; Tripalo, *op. cit.* u bilj. 3, str. 509.

¹⁵ Ibid., Krapac, D. i sur., *Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije*, VII. neizmijenjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb 2015., str. 517.

¹⁶ O pitanjima pravne naravi izvida, klasifikacijskim grupama i podvrstama, v: Pavišić, B. i sur., *Kazneno postupovno pravo, 3. izdanje*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2010., Gl. IX; Pavišić, B.; Modly, D.; Veić, P., *Kriminalistika – knjiga prva, 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Gl. XIII, Zagreb 2006., str. 249-304.

potrebi uručiti i objasniti (st. 3.). Ako osumnjičenik izjavi da ne želi uzeti branitelja, mora ga se upoznati sa značenjem prava na branitelja i posljedicama odricanja od toga, pa ako i dalje ne želi, može se nastaviti s ispitivanjem s izuzetkom obvezne obrane (st. 4.). U slučaju da izjavi kako želi uzeti branitelja, pomoći će mu se u angažiranju branitelja (st. 5.). Prema st. 6. ispitivanje osumnjičenika obavezno se snima audio-video uređajem, a snimkom se mora zabilježiti i pouka osumnjičeniku iz st. 3., izjave osumnjičenika iz st. 3, 4. i 5. i upozorenje da se ispitivanje snima i da snimljeni iskaz može pod uvjetima ovog stavka biti upotrijebljen kao dokaz u postupku. Zakonodavac u st. 7. ne daje pravila za ispitivanje osumnjičenika, već se poziva na odredbe čl. 272-282 *mutatis mutandis*.¹⁷ Uz snimku ispitivanja, sastavlja se zapisnik sukladno čl. 275., a snimka i zapisnik ispitivanja osumnjičenika mogu se upotrijebiti kao dokaz u postupku. Ako policija ne postupi sukladno st. 6., iskaz osumnjičenika i dokazi za koje se iz njih saznalo, ne mogu se upotrijebiti kao dokaz u postupku.

O opravdanosti provođenja logopedskog vještačenja u pojedinim slučajevima svjedoči predmet VSRH, III Kž br. 132/09-3 od 24. rujna 2009.,¹⁸ u kojem je VSRH zauzeo stajalište da bi obrazloženje presude bilo potpunije da je utvrđeno ima li osuđenik zaista poremećaj govorne tečnosti, i ako ima, koja je vrsta poremećaja i koliko utječe na redukciju govornog inteligibiliteta, iskazivanje smislenog lingvističkog sadržaja te mogućnost uspješnog prenošenja poruke (odgovaranje na pitanja) i općenito komunikacije. Navedeno je moglo biti utvrđeno iz ranije medicinske dokumentacije (nalaz logopeda) ako se radi o razvojnom poremećaju govorne tečnosti (razvojnom mucanju ili sindromu brzopletosti od djetinjstva) ili provođenjem logopedskog vještačenja ako se radi o stečenom poremećaju govorne tečnosti (neurogeno ili psihogeno mucanje u odrasloj dobi).

2.5.2. Tehničke snimke tajnog nadzora tijekom posebnih dokaznih radnji

Posebne dokazne radnje, kao mjere kojima se privremeno ograničavaju ustavna prava i slobode pojedinca radi prikupljanja dokaza potrebnih za vođenje kaznenog postupka bile su prve povezane uz primjenu tehničkih snimki. Njihova primjena uvjetovana je ispunjenjem materijalnopravnih i procesnopravnih pretpostavki i povezana je uz primjenu načela postupnosti. Materijalnopravne su pretpostavke supsidijarnost primjene, načelo razmjernosti te kataloška kaznena djela.¹⁹ Formalnopravne pretpostavke sadržane su u pisanom službenom nalogu, ili iznimno

¹⁷ Ratkaj, R., *Policijski izvidi kaznenih djela s posebnim osvrtnom na ispitivanje osumnjičenika de lege ferenda*, Paragraf, god. 2, br. 1/2018., str. 215.

Kos, D., *Bitna povreda odredaba kaznenog postupka – nezakoniti dokazi*, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb 2005., str. 196.

Tripalo, *Snimanje ispitivanja osumnjičenika i snimanje rasprave prema Prijedlogu ZID ZKP iz 2017. (7. novela)*, Novine u kaznenom zakonodavstvu – 2017., VSRH i Pravosudna akademija, str. 75-86.

¹⁸ Predmet VSRH, III Kž br. 132/09-3 od 24. rujna 2009.

¹⁹ Krapac, *op. cit.*, u bilj. 1., str. 336.

u državnoodvjetničkom nalogu kao pravnom temelju za primjenu, zakonskom roku trajanja, te institutu „slučajnog nalaza“.²⁰

Posebno je razrađena uporaba tehničkih snimki telekomunikacija kao dokaza. Policija je dužna tehničku snimku i prikupljenu dokumentaciju uz dnevna izvješća dostaviti državnom odvjetniku, koji može predložiti njihovo korištenje kao dokaza u početku ili tijekom postupka. Snimke se mogu koristiti samo protiv osobe za koju postoje osnove sumnje ili kod tzv. „slučajnog nalaza“, do kojeg dolazi ako se prilikom poduzimanja posebne dokazne radnje zabilježe informacije i podaci koji upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja, te se taj dio snimke prepisuje i dostavlja državnom odvjetniku, i može se upotrijebiti kao dokaz u drugom kaznenom postupku za kataloško kazneno djelo.²¹ Osobe koje su provele mjere mogu se ispitati kao svjedoci uz prikrivanje identiteta. Cjelovita snimka, zapis i dokumentacija čuvaju se zapečaćeni u državnom odvjetništvu. Sudac istrage, na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika može naložiti izdvajanje dijelova snimke koji se odnose na kazneni postupak te će se oni kasnije reproducirati na raspravi. Izdvajanje vodi stručni pomoćnik pod nadzorom suca istrage. Okrivljenik ima pravo prethodno zahtijevati reprodukciju snimke ili uvid u dokumentaciju ili zapis, te na čitanje dokumentacije.

Za nezakonito postupanje prilikom provođenja radnje predviđena je nemogućnost upotrebe tehničke snimke kao dokaza, jednako kao i „plodova otrovne vočke“.²²

Uporaba tehničkih snimki nadzora i tehničkog snimanja prostorija, osoba i predmeta vezana je uz dokaznu radnju „ulaska u prostorije radi provođenja nadzora i tehničko snimanje“ i „tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta“. Obje ove radnje imaju uži opseg primjene od tehničke snimke telekomunikacija, jer se, za razliku od spomenute radnje,²³ ne mogu primijeniti prema trećim osobama. Tehnički se mjera izvršava uporabom različitih sakrivenih (najčešće minijaturnih radio i televizijskih) tehničkih uređaja kojima se snimaju objekti, osobe (unutar i izvan objekta) te predmeti. S obzirom na veću osjetljivost ove mjere, jer zahvaća u temeljno pravo građana na nepovredivost osobnog i obiteljskog života, zakon eventualnu kumulativnu primjenu ove mjere s mjerom uporabe prikrivenih istražitelja ograničava posebnim zakonskim uvjetima. Prikriveni istražitelj može u nečijem domu uporabiti tehničko sredstvo za snimanje nejavnih razgovora uz odobrenje suca istrage i postojanje dokaza da su počinjena ili da će biti počinjena teška kataloška kaznena djela (čl. 337. st. 5.).²⁴

Jednaki su uvjeti korištenja tehničkih snimki mjere „nadzirani prijevoz i isporuka predmeta kaznenog djela“. To je jedina mjera koja se primjenjuje prema predmetima kada nije poznat identitet osobe koja bi bila osumnjičena.²⁵

²⁰ *Ibid.*, str. 336-338.

²¹ *Ibid.*, str. 338.

²² *Ibid.*, str. 339.

²³ O proširenom opsegu mjere, v: *Ibid.*, str. 334.

²⁴ *Ibid.*, str. 341.

²⁵ *Ibid.*

Prikriveni način nastanka ovih tehničkih snimki povezan s otežanim tehničkim uvjetima izvedbe, rezultirao je vremenski najranijom, a poslije učestalom primjenom akustičkih i fonetičkih vještačenja.²⁶

2.6. Zvučni i slikovni zapisnici procesnih radnji tijekom kaznenog postupka

2.6.1. Prvo ispitivanje okrivljenika prije podizanja optužnice

Okrivljenik mora biti ispitan prije podizanja optužnice, osim ako je u optužnici predloženo suđenje u odsutnosti (čl. 341. st. 4.). Ako se provodi istraga, okrivljenik mora biti ispitan prije okončanja istrage (čl. 233. st. 1.). Način na koji se provodi prvo ispitivanje okrivljenika uređuju odredbe čl. 272-282.²⁷ Sukladno odredbi čl. 275. st. 2., prvo ispitivanje okrivljenika obvezno se snima audio-video uređajem kojim rukuje stručna osoba. Takva tehnička snimka mora sadržavati upozorenje okrivljeniku da se ispitivanje snima i da snimljene izjave mogu biti upotrijebljene kao dokaz u postupku. Također se unose upozorenja i pouke iz čl. 273. st. 1. (pouka o pravima), te upozorenja i izjave okrivljenika o korištenju prava da uzme branitelja. Sva navedena upozorenja i izjave snimit će se i unijeti u zapisnik (st. 3.). Tijelo koje provodi radnju navest će podatke koje mora sadržavati zapisnik o ispitivanju okrivljenika (čl. 83. st. 1. i čl. 272. st. 1.), podatke o snimanju (čl. 87. st. 3.), te je dužnost posebno označiti početak, prekid, nastavak i završetak ispitivanja, te druge okolnosti značajne za tijek ispitivanja (st. 4.). Nakon ispitivanja, uz tehničku snimku, sastavlja se zapisnik o ispitivanju sukladno čl. 275., u koji se ne unosi iskaz okrivljenika (st. 5.). Svrha je tog zapisnika da se u njemu evidentira davanje svih upozorenja, odgovori u vezi s poukama i upozorenjima koji su dani, te tijek samog ispitivanja.²⁸ O ispitivanju se izrađuju tri snimke koje se predaju sucu istrage, državnom odvjetniku i okrivljeniku. Okrivljenik ima pravo zahtijevati reproduciranje snimke i čitanje zapisnika prije potpisivanja. Snimka i zapisnik čine cjelinu, kojom se potvrđuje zakonito provođenje dokazne radnje ispitivanja okrivljenika. Valja istaknuti da audio-video snimka mora biti takva da se reprodukcijom može jasno razabrati njezin sadržaj, budući da se prvi iskaz okrivljenika ne unosi u zapisnik. Dakle, u odnosu na sadržaj iskaza, snimka je dokaz.²⁹

²⁶ Musialik, C.; Hatje, U., *Frequency-domain processors for efficient removal of noise and unwanted audio events*, In Proc. Audio Engineering Society 26th Conf., Audio Forensics in the Digital Age, Denver, CO, 2005., str. 65-77; Maher, R. C.; *Audio enhancement using nonlinear time-frequency filtering*, In Proc. Audio Engineering Society 26th Conf., Audio Forensics in the Digital Age, Denver, CO, 2005., str. 104-112.

²⁷ Krapac, *op. cit.*, u bilj. 1, str. 475-476.

²⁸ Garačić, A.; Novosel, D., *Zakon o kaznenom postupku u sudskoj praksi, Knjiga I.*, Libertin naklada, Rijeka 2018., str. 775.

²⁹ Pavlović, Š., *Zakon o kaznenom postupku, treće, znatno izmijenjeno, dopunjeno i prošireno izdanje*, Libertin naklada, Rijeka 2017., str. 760.

U pogledu identifikacije govornika na akustičkoj tehničkoj snimci ukazuje se na opravdanost provođenja logopedskog vještačenja u predmetu VSRH, I Kž 274/12-4 od 1. srpnja 2014.³⁰ U ovom predmetu sud je smatrao da je opravdano provedena akustička analiza glasa sa svrhom identifikacije glasa govornika na snimljenom tonskom zapisu i usporedbom akustičkih parametara snimljenog glasa i akustičkih parametara glasa optuženika. S obzirom na to da je 80 % analiziranih govornih atributa između uspoređivanih tonских zapisa različito, zaključak o gotovo sigurnoj eliminaciji određene osobe jest pravilan.

2.6.2. Suočenje okrivljenika sa svjedokom ili drugim okrivljenikom

Prema odredbama čl. 278. st. 1., okrivljenik može biti suočen sa svjedokom ili drugim okrivljenikom kada se njihovi iskazi ne slažu po pitanju relevantnih činjenica, osim u slučaju kad je svjedok dijete. Okrivljenik autonomno odlučuje hoće li pristupiti suočenju.³¹ Odjednom se suočiti mogu najviše dvije osobe, prema čl. 278. st. 4.

Tom suočenju može prisustvovati branitelj,³² a okrivljenik mora dobiti pouku o tome i u tom slučaju primjenjuju se odredbe čl. 273. st. 3. i 5. na odgovarajući način. Suočene osobe ispituju se zasebno o svakoj okolnosti o kojoj se njihovi iskazi međusobno ne slažu, a njihovi odgovori unose se u zapisnik. U istrazi se suočenje mora snimati uređajem za audio-video snimanje kojim rukuje stručna osoba, a snimka se priključuje zapisniku. U slučajevima kada suočenje nije snimljeno, zapisnik se ne može upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku, sukladno čl. 278. st. 5.

2.6.3. Suočenje svjedoka s drugim svjedokom ili okrivljenikom

Kao svjedoci pozivaju se osobe za koje je vjerojatno da mogu dati obavijesti o kaznenom djelu, počinitelju i o drugim važnim okolnostima. Oštećenik, oštećenik kao tužitelj i privatni tužitelj mogu se ispitati kao svjedoci. Sukladno odredbama čl. 288., svjedoci se ispituju svaki posebno i bez ostalih svjedoka te su dužni davati usmene odgovore. Prema čl. 289., nakon davanja osobnih podataka, davanja pouke svjedoku koja se unosi u zapisnik i odgovora na opća pitanja, svjedok se poziva da iznese sve što mu je o predmetu poznato, a nakon toga se postavljaju dodatna pitanja radi provjere, dopune i razjašnjenja određenih izjava. Pri ispitivanju svjedoka nije dopušteno služiti se obmanjujućim ili sugestivnim pitanjima.³³ Sukladno odredbi čl. 289. st. 4., svjedok se može suočiti s drugim svjedokom ili okrivljenikom ako se njihovi iskazi ne slažu o važnim činjenicama. Suočene osobe ispituju se posebno o svakoj okolnosti o kojoj se njihovi iskazi međusobno ne slažu, a njihovi odgovori

³⁰ Predmet VSRH, I Kž 274/12-4 od 1. srpnja 2014.

³¹ O važnosti suočenja kao dokazne radnje v: Krapac, *op. cit.*, u bilj. 15., str. 115.

³² Pavlović smatra da ne postoji situacija u kojoj bi branitelju moglo biti onemogućeno prisustvovanje suočenju – Pavlović, *op. cit.*, u bilj. 29., str. 766-767.

³³ Krapac, D., *op. cit.*, u bilj. 15., str. 495.

unose se u zapisnik. Suočiti se odjednom mogu najviše dvije osobe. Suočenje se mora snimiti uređajem za audio-video snimanje, a snimka se priključuje zapisniku o suočenju. Ako suočenje nije snimljeno, zapisnik se ne može upotrijebiti kao dokaz. U slučajevima kada se žrtva kaznenog djela ispituje kao svjedok, postupa se prema čl. 16., 43.-46. i čl. 292. st. 4.

2.6.4. Ispitivanje ranjivih svjedoka

Zakon definira četiri kategorije ranjivih svjedoka:³⁴

1. dijete koje nije navršilo četrnaest godina;
2. dijete koje je navršilo četrnaest godina, ali nije navršilo osamnaest godina;
3. osobe koje se zbog starosti, zdravstvenog stanja ili invaliditeta ne mogu odazvati pozivu procesnog tijela;
4. žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, kaznenog djela trgovanja ljudima ili kaznenog djela počinjenog u obitelji.

Prema čl. 292. st. 1., ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, ispitivanje djeteta koje nije navršilo četrnaest godina kao svjedoka provodi sudac istrage. Ispitivanje je moguće, po potrebi, provesti bez prisutnosti suca istrage i stranaka u prostoriji gdje se dijete nalazi, audio-video uređajima kojima rukuje stručni pomoćnik. Kada nije protivno interesima postupka ili djeteta, ispitivanju prisustvuje roditelj ili skrbnik, a provodi se uz pomoć psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe. Stranke mogu postavljati pitanja djetetu – svjedoku uz prethodno odobrenje suca istrage, ali samo putem stručne osobe. Ispitivanje se snima uređajem za audio-video snimanje, a snimka se nakon toga zapečati i dodaje zapisniku. Dijete se može samo iznimno ponovno ispitati, isključivo na isti navedeni način kada za to postoji nužan razlog. Ispitivanje djeteta s navršenih četrnaest, a nenavršenih osamnaest godina kao svjedoka provodi sudac istrage. Pri ispitivanju se postupa obzirno s djetetom kako ispitivanje ne bi štetno utjecalo na psihičko stanje djeteta, osobito ako je dijete oštećeno kaznenim djelom. Osobe – svjedoci koji se zbog starosti, zdravstvenog stanja ili invaliditeta ne mogu odazvati pozivu suda mogu se ispitati u svojem stanu ili na drugom mjestu gdje se trenutno nalaze. Zakon predviđa mogućnost da se takvi svjedoci ispituju putem audio-video uređaja kojima rukuje stručna osoba. Ovisno o stanju svjedoka, ispitivanje se može provesti tako da mu stranke postavljaju pitanja bez prisutnosti u prostoriji gdje se svjedok nalazi. Ispitivanje se, ovisno o okolnostima pojedinog slučaja, snima uređajem za audio i videosnimanje, a snimka se nakon toga zapečati i dodaje zapisniku. Na potonji način provodi se i ispitivanje svjedoka – žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode, kaznenog djela trgovanja ljudima ili kaznenog djela počinjenog u obitelji, kada to žrtva zahtijeva. Takav svjedok može se samo iznimno ponovno ispitati i ako to sud ocijeni potrebnim. Na zahtjev žrtve kaznenog djela za koju je utvrđena posebna potreba zaštite, sud će omogućiti isti način ispitivanja sukladno članku

³⁴ To su osobe koje su ekstremno osjetljive, kod kojih bi primjena običnih pravila o ispitivanju dovela do trauma ili teških šteta po psihofizičko zdravlje. – Krapac, D., *op. cit.*, u bilj. 1., str. 487-489.

43a. Ispitivanje ranjivih svjedoka može se provesti i pod uvjetima i na način određen međunarodnim ugovorom (npr. Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 20. travnja 1959. i Dodatni protokol uz tu konvenciju od 17. ožujka 1978.; Narodne novine, Međunarodni ugovori broj 4/1999. i Drugi dodatni protokol uz tu konvenciju; Narodne novine, Međunarodni ugovori broj 1/2007.).³⁵ Nepostupanje po odredbama o ispitivanju ranjivih svjedoka ima za posljedicu nezakonitost dokaza.

U predmetu VSRH, Kž 622/11-4 od 21. rujna 2011.,³⁶ Vrhovni je sud u ovom predmetu donio ispravnu odluku analizirajući pravne aspekte, ali i (ne)logične okolnosti samog slučaja. U dijelu spisa predmeta u kojem se navodi sljedeće: „ističe i da je oštećenica ‘osoba koja od rođenja ima govornu manu (mucanje), teško se izražava i to njezino izražavanje je usporeno, i lako se može dogoditi da dođe do nesporazuma u komunikaciji’. Tvrđi da je ‘sud cijeli događaj trebao gledati prvenstveno kroz provedeno psihološko i psihijatrijsko vještačenje’“, te da postoje nejasnoće i kontradiktornosti. Iz navedenog razloga lako se moglo dogoditi da je došlo do nesporazuma u komunikaciji, a što je eventualno dovelo do lažnog prijavljivanja okrivljenika. Povodom svjedočenja oštećenice za koju je navedeno da je „osoba koja od rođenja ima govornu manu (mucanje) teško se izražava i to njezino izražavanje je usporeno, i lako se može dogoditi da dođe do nesporazuma u komunikaciji“, što je eventualno dovelo do lažnog prijavljivanja okrivljenika.

Iako u ovom predmetu za Vrhovni sud Republike Hrvatske nije bilo potrebno logopedsko vještačenje oštećenice zbog postojanja drugih utvrđenih činjenica presudnih i dovoljnih za donošenje odluke, može se reći da je ovaj predmet ipak dobar primjer kada vještak može dati odgovore koji mogu biti od pomoći sudu. Hipotetski, da je logopedsko vještačenje zatraženo od strane prvostupanjskog suda i da je isto provedeno s obzirom na otežanu formu iskaza oštećenice, sud bi dobio odgovore na pitanja postoji li govorno-jezična patologija kod oštećenice, ako postoji koja je vrsta i stupanj ili intenzitet govorno-jezične teškoće, interferira li postojeća govorno-jezična teškoća s drugim postojećim komorbiditetima i utječe li na govornu razumljivost i dosljednost iskaza oštećenice. Ovi odgovori i utvrđene činjenice svakako bi sudu omogućili detaljnije i potpunije obrazloženje dane presude i prevenirali bi moguće pretpostavke kojima se pokušava dovesti u sumnju pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja na kojem je prvostupanjski sud utemeljio oslobađajuću presudu.

2.6.5. Ispitivanje ugroženog – zaštićenog svjedoka

Sukladno čl. 294. st. 1., kad postoji vjerojatnost da bi svjedok davanjem iskaza ili odgovorom na pojedino pitanje sebe ili sebi blisku osobu izložio ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega

³⁵ Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 20. travnja 1959. i Dodatni protokol uz tu konvenciju od 17. ožujka 1978.; Narodne novine, Međunarodni ugovori broj 4/1999. i Drugi dodatni protokol uz tu konvenciju; Narodne novine, Međunarodni ugovori broj 1/2007.

³⁶ Predmet VSRH, Kž 622/11-4 od 21. rujna 2011.

(ugroženi svjedok), on može uskratiti iznošenje podataka iz članka 288. stavka 2. istog zakona, davanje odgovora na pojedina pitanja ili davanje iskaza u cjelini, dok se ne osigura zaštita svjedoka. Zaštita svjedoka sastoji se od posebnog načina ispitivanja i sudjelovanja u postupku i mjera zaštite svjedoka i njemu bliskih osoba izvan postupka.³⁷ Tijelo koje sudjeluje u postupku dužno je postupati s posebnim obzirom glede zaštite svjedoka. Posebni način ispitivanja i sudjelovanja ugroženog svjedoka u postupku može se primijeniti i prije pokretanja istrage. Zaštita svjedoka i njemu bliskih osoba izvan postupka uređuje se i provodi prema posebnom zakonu.³⁸ Kada postoji vjerojatnost ugroženosti svjedoka, državni odvjetnik predlaže sucu istrage posebni način sudjelovanja u postupku i posebni način ispitivanja svjedoka, a prijedlog i prethodno obavještanje svjedoka podnosi sucu istrage u zapečaćenom omotu s naznakom „ugroženi svjedok – tajna“ i predaje ga osobno ili putem istražitelja.³⁹

U slučajevima kada se posebni način ispitivanja i sudjelovanja ugroženog svjedoka u postupku odnosi na prikrivanje obilježja identiteta svjedoka, ispitivanje će se obaviti posredstvom audio-video uređaja kojim rukuje stručna osoba sukladno čl. 297. Tada je nužna izmjena akustičkih obilježja glasa svjedoka i prikrivanje ili izmjena lika svjedoka te prostorna separacija svjedoka od procesnog tijela i ostalih osoba koje su prisutne ispitivanju. U određenim okolnostima, sudac istrage može odrediti da se ispitivanje ugroženog svjedoka snimi uređajem za audio-video ili audiosnimanje i u tom slučaju sudac istrage ne vodi zapisnik, ali se snimka prepisuje u roku od tri dana te sudac koji provodi ispitivanje navodi u zapisniku rješenje iz čl. 295. st. 4., a zatim se postupa sukladno čl. 87. st. 5. uz posebnu pažnju prema zaštiti svjedoka. O ispitivanju se uvijek izrađuju dvije snimke, od kojih se jedna neposredno zapečati i predaje sucu istrage na čuvanje. Tu snimku potpisuju sudac istrage, ugroženi svjedok pseudonimom i stručna osoba koja je provela snimanje. Druga snimka predaje se državnom odvjetniku, a državni odvjetnik nalaže izradu prijepisa snimke u roku od petnaest dana i potom prijepis ulaže u spis.

U situaciji kada tijekom postupka ugroženi svjedok izjavi da više ne želi posebni način ispitivanja i sudjelovanja koji su određeni, sudac istrage bilježi izjavu svjedoka u zapisnik, rješenjem opoziva prethodno rješenje te dostavlja izjavu i rješenje o opozivu državnom odvjetniku. Raniji iskaz tog svjedoka ostaje u spisu i može se upotrijebiti kao dokaz. Procesno tijelo dalje ispituje takvog svjedoka sukladno općim pravilima o ispitivanju svjedoka.

2.6.6. Prepoznavanje

Prema definiciji iz čl. 301. st. 1., prepoznavanje je utvrđivanje istovjetnosti osobe, predmeta, prostora, zvuka, načina kretanja ili drugog obilježja, koje je opažao okrivljenik ili svjedok, a utvrđuje se usporedbom s drugom osobom, predmetom,

³⁷ Krapac, *op. cit.*, u bilj. 1., str. 486-487.

³⁸ V: Zakon o zaštiti svjedoka, Narodne novine, br. 163/03, 18/11, 73/17.

³⁹ O postupku davanja statusa ugroženog svjedoka, v: Krapac, *op. cit.*, u bilj. 1., str. 485-486.

prostorom, zvukom, načinom kretanja ili drugim obilježjem.⁴⁰ Predmeti koji mogu poslužiti razjašnjenju stvari pokazuju se okrivljeniku, a prema potrebi, pokazuju se i svjedocima i vještacima. Prije prepoznavanja, osobu koja obavlja prepoznavanje pita se je li joj nakon vremena u kojemu je opažala, a prije prepoznavanja, predmet prepoznavanja bio pokazan u naravi, na fotografiji, računalu, evidenciji, snimci, zbirci podataka ili drugdje, te zna li druge okolnosti koje mogu utjecati na prepoznavanje. Svi odgovori osobe upisuju se u zapisnik. Prije prepoznavanja, od osobe se traži da što detaljnije opiše predmet prepoznavanja, navede okolnosti prema kojima ga razlikuje od drugih predmeta i okolnosti u kojima je opažala i da detaljno opiše rezultate prepoznavanja. Potom se osobi koja obavlja prepoznavanje pokazuje osobu ili predmet prepoznavanja i to zajedno s drugim nepoznatim osobama i predmetima. Prepoznavanje prostora provodi se tako da osoba najprije što detaljnije opiše prostor, a zatim ga pokaže na snimci i u naravi. U nekim slučajevima, kada je to nužno, prepoznavanje se može provesti i putem odgovarajućih tehničkih uređaja i programa koji omogućavaju istovremeno prikazivanje fotografija ili audio-video snimki, ali samo uz pisani pristanak osobe koja obavlja prepoznavanje. Tako provedeno prepoznavanje može se snimiti audio-video uređajem.

Ako okrivljenik obavlja prepoznavanje, postupa se prema čl. 273. i 275., a ako je predmet prepoznavanja okrivljenik, poučava se o pravu na branitelja koji može prisustvovati prepoznavanju. U tom se slučaju na odgovarajući način primjenjuju odredbe čl. 273. st. 2., 3. i 5., a ako prepoznavanje obavlja svjedok, postupa se prema čl. 288. st. 2., 3. i 4. istoga zakona. Obvezno je snimanje prepoznavanja koje obavlja stručni pomoćnik i sastavljanje zapisnika o prepoznavanju uz koji se prilaže snimka svih pokazanih osoba, predmeta i prostora. Osim prema ZKP-u, prepoznavanje se može provesti pod uvjetima i na način određen međunarodnim ugovorom. Kada postoji opravdana bojazan za sigurnost života ili tijela osobe koja obavlja prepoznavanje ili njoj bliskih osoba, ili ako postoji opravdana bojazan da će osoba čije se prepoznavanje obavlja utjecati na tijek prepoznavanja, ili ako prepoznavanje obavlja dijete, tijelo koje provodi prepoznavanje osigurava način i uvjete prepoznavanja (prepoznavanje se provodi tako da osoba čije se prepoznavanje obavlja ne može vidjeti ni čuti osobu koja obavlja prepoznavanje).

Držimo da bi vještaci iz područja forenzičke akustike i fonetike mogli znatno pridonijeti identifikaciji i prepoznavanju glasa i govora konkretne osobe na audio-video zapisu, kao i otklanjanju eventualnih zabuna koje se javljaju kod osoba koje obavljaju prepoznavanje zbog različitih glasovnih i govornih promjena i devijacija kod osoba čije prepoznavanje provode. Ovo stajalište potvrđuje predmet VSRH, I Kž 267/09-7 od 7. srpnja 2009.⁴¹ Naime, u ovom predmetu bilo je nužno provesti logopedsko vještačenje s ciljem identifikacije glasa osobe, te uzimanja potpunog govorno-jezičnog statusa s obzirom na to da se navodi kako je počinitelj bio osoba s artikulacijskim poremećajem. Nadalje, potrebno je razlikovati termine „glas“, „govor“, „izgovor“, „jezik“, kao i njihove poremećaje, a iz obrazloženja odluke

⁴⁰ Krapac, *op. cit.*, u bilj. 1., str. 434-435.

⁴¹ Predmet VSRH, I Kž 267/09-7 od 7. srpnja 2009.

vidljivo je da ih ni sud, a niti svjedoci ne diferenciraju. Zbog toga je nužna i objektivna analiza glasa odnosno akustička analiza. Subjektivnu i objektivnu analizu glasa može raditi jedino stručnjak određenih kompetencija i s dovoljno praktičnog iskustva i samo rezultati takve analize mogu biti dokazno sredstvo u postupku.

2.6.7. Zapisnik o raspravi i snimanje rasprave

Kako smo već spomenuli, donošenjem ZID ZKP/22 unose se značajne promjene u području audio-video snimki u smjeru šire primjene uporabe audio-video linka prilikom provođenja pojedinih procesnih radnji, kao i obvezno snimanje rasprave, što sve ukazuje na tendenciju podizanja tehničke razine opremljenosti pravosuđa. Iako će konačne odredbe koje uređuju obvezno snimanje rasprave stupiti na snagu tek 1. listopada 2024., držimo nužnim ukazati na predviđene promjene. Naime, noveliranje se odvija u dvije razine, odnosno vremenski sukcesivno.

Izmjenama i dopunama ZKP/08 iz 2017.⁴² izmijenjeni su čl. 409., 410. i 411., te je proširena mogućnost snimanja rasprave uređajem za audio ili audio-video snimanje. Cilj ove reforme bilo je ubrzanje tijeka rasprave, lakše sudačko upravljanje raspravom, te bolje praćenje iskaza optuženika, svjedoka i vještaka, jer se njihov sadržaj nije unosio u zapisnik o raspravi. Navedeno je trebalo dovesti do ubrzanja kaznenih postupaka i veće učinkovitosti pravosudnog sustava. Međutim, spomenuta mogućnost nije saživjela u praksi iz dva razloga: a) nisu sve sudnice bile tehnički opremljene da bi mogle snimati rasprave; b) prijepis je bio obavezan i morao ga je odobriti predsjednik vijeća u roku od pet radnih dana, što je u praksi produžavalo postupak.⁴³

Konkretno praktične poteškoće u primjeni navele su zakonodavca na novi prijedlog audiosnimanja rasprave, pri čemu će izmjene nastupiti postupno. Primarno se mijenjaju odredbe važećeg ZKP/08, čl. 409., koje su stupile na snagu 19. srpnja 2022. u cilju olakšavanja primjene važećih odredaba, odnosno poticanja korištenja mogućnosti audiosnimanja rasprave čim se stvore tehničke mogućnosti za takvo postupanje. Izmijenjenom odredbom predviđa se da predsjednik vijeća, ako iskoristi mogućnost snimanja dijela ili cijele rasprave, može odlučiti hoće li izraditi prijepis snimke (nije obavezan) kada za to postoje opravdani razlozi (čl. 407. – kada rasprava počinje iznova), a uvijek kada to zatraži okrivljenik koji nema branitelja. Prijepis se izrađuje u roku od pet radnih dana i prilaže zapisniku o raspravi, a iz opravdanih razloga taj rok može se produljiti za 10 daljnjih radnih dana. Sama snimka jest dokazno sredstvo, a prijepis je pomoćno sredstvo.⁴⁴

⁴² Tripalo, D., *op., cit.*, u bilj. 17., str. 75-86.

⁴³ Konačni prijedlog, str. 14.

⁴⁴ Navedena odredba omogućava sudovima već sada korištenje postojeće opreme, nabavu opreme za sve sudove u Hrvatskoj i postupno privikavanje i edukaciju pravosudnih kadrova za obvezno audio-video snimanje. Konačni prijedlog, str. 23.

Stupanjem na snagu odredaba čl. 409a i 411a 1. listopada 2024., prestaju važiti odredbe o fakultativnom snimanju rasprave i o klasičnom vođenju zapisnika o raspravi.

Novim čl. 409a propisuje se obvezno tonsko snimanje rasprave, dok je audio-video snimanje rasprave ili pojedinih njezinih dijelova i dalje propisano kao mogućnost, o čemu odluku donosi predsjednik vijeća. U tom slučaju zapisnik tvore audio-video snimka rasprave i zapisnik o tijeku rasprave. Također je propisano da zapisnik tvore audiosnimka rasprave i zapisnik o tijeku rasprave, a strankama će se odmah omogućiti preuzimanje audiosnimke. Zapisniku se prilaže transkript rasprave, sačinjen uz pomoć uređaja za automatsku transkripciju, koji služi kao pomoćno sredstvo uz audiosnimku. Odluku o izradi prijepisa audiosnimke donosi predsjednik vijeća kada za to postoje opravdani razlozi (npr. kada rasprava počinje iznova), a uvijek kada to zatraži okrivljenik koji nema branitelja. Uz rok od pet radnih dana za izradu prijepisa, propisan je dodatni rok od 10 radnih dana iz opravdanih razloga.

Novim čl. 411a propisan je sadržaj zapisnika. Premda zapisnik više neće sadržavati skraćene iskaze sudionika, ipak je osim klasičnih podataka koje tradicionalno mora sadržavati zapisnik, ipak bilo nužno predvidjeti određeni sadržaj, kako bi se omogućilo lakše snalaženje u snimci.⁴⁵ S obzirom na činjenicu obveznog tonskog snimanja rasprave, audiosnimka rasprave sadržavat će iskaze svjedoka ili vještaka, bilo je nužno propisati st. 3. i 4. da će se u slučaju odstupanja u iskazima, osim čitanja prijašnjeg iskaza ili dijela iskaza, snimka njegova iskaza ili dijela iskaza prema potrebi reproducirati.⁴⁶

Iako u krugovima praktičara postoji stanovita skeptičnost u pogledu provedbe opisane zakonodavne ideje, konačnu ocjenu valja prepustiti vremenu kada se konkretne odredbe počnu primjenjivati. S aspekta akustičko-fonetičkog vještačenja ove novosti otvaraju nove prostore za djelovanje vještaka ove struke.

2.6.8. Javna slikovna ili zvučna registracija činjenica izvan kaznenog postupka

Pod javnom registracijom podrazumijeva se audio, video ili audio-video snimanje ponašanja i govora u javnosti, namijenjenih javnosti, odnosno većem broju ljudi, bez obzira na to zna li snimana osoba da se registracija obavlja ili ne.⁴⁷ Tehničke snimke nastale javnom slikovnom i zvučnom registracijom činjenica izvan kaznenog postupka mogu se reproducirati na raspravi i mogu se upotrijebiti u kaznenom postupku kao dokaz. Bitno je napomenuti da, pri tome, nije važno tko je načinio snimku jer javnu registraciju činjenica može obavljati državno tijelo, pravna ili fizička osoba.⁴⁸ Prema čl. 330. st. 1., s takvom snimkom postupka se kao i s drugim predmetima koji se mogu upotrijebiti kao dokaz, sukladno odredbama čl.

⁴⁵ *Ibid.*, str. 23.

⁴⁶ Identična izmjena i dopuna bila je potrebna i u čl. 426.

⁴⁷ Krapac, *op. cit.*, u bilj. 15., str. 517. i 518.

⁴⁸ *Ibid.*

267. i 269. pri čemu se posebno pazi da se njezin sadržaj sačuva u neizmijenjenom obliku, odnosno da se snimka ne ošteti ili ne uništi. Upravo zbog toga je potrebno načiniti jednu ili više kopija izvorne snimke. Sadržaj snimke uvijek se utvrđuje njezinim reproduciranjem koje obavlja stručna osoba. U slučajevima kada je na snimci dijete, ponekad je potrebno načiniti kopiju snimke s izmjenom akustičkih obilježja glasa djeteta i prikrivanjem lika djeteta (čl. 330. st. 3.). Tada se reproducira kopija snimke u svrhu zaštite interesa djeteta. Sve snimke koje su reproducirane na raspravi prilažu se spisu.

2.7. Nedopustivost uporabe tehničkih snimki kao dokaza

Zakon o kaznenom postupku predviđa radnju dokaza snimkom odredbom iz čl. 330. koja propisuje način postupanja sa snimkom kao s ostalim predmetima koji se mogu upotrijebiti kao dokaz sukladno odredbama čl. 267. i 269. istog zakona. S druge strane, postoje i snimke nastale registracijom činjenica izvan kaznenog postupka koje se ne smiju upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku jer su pribavljene na protupravan način (čl. 10. st. 2.). Tehničke snimke koje se ne mogu upotrijebiti kao dokaz u postupku jesu one snimke koje su pribavljene a) povredom Ustavom, zakonom ili međunarodnim pravom zajamčenih prava obrane, prava na ugled i čast, te prava na nepovredivost osobnog i obiteljskog života; b) povredom odredaba kaznenog postupka i koji su izričito predviđeni ZKP-om i; c) na način da se za njih saznalo iz nezakonitih dokaza. Međutim, dokazi pribavljeni povredom prava i sloboda iz stavka 2. točke 2. čl. 10. u kaznenim postupcima za teške oblike kaznenih djela iz nadležnosti županijskog suda, kod kojih interes kaznenog progona i kažnjavanja počinitelja preteže nad povredom prava okrivljenika, ne smatraju se nezakonitim dokazima, odnosno podliježu „vaganju“ kao dokazi *ex iudicio*.⁴⁹

Generalno, iznimke⁵⁰ kod nedopustivosti uporabe tehničkih snimki kao dokaza, ovise o diferenciranom pristupu u odnosu na pitanje predstavljaju li takve snimke povrede prava na nepovredivost obiteljskog i osobnog života. Pravna znanost i teorija iznose mjerila prema kojima se prosuđuje kada se nezakoniti način prikupljanja ili izvođenja dokaza smatra povredom navedenog osobnog prava što dovodi do nemogućnosti upotrebe takvog dokaza (vrste nezakonitih dokaza), ali postoje mjerila o tome kada se način prikupljanja ili izvođenja dokaza neće smatrati povredom osobnog prava, jer je interes kaznenog progona i kažnjavanja pretežniji. Međutim, sudska odluka ne može se temeljiti isključivo na navedenim dokazima prema odredbi čl. 10. st. 4. te se kod ovih dokaza nezakonitost utvrđuje od strane suda, pri čemu je ZKP donekle odredio kriterije⁵¹ koje će suci primjenjivati u ocjeni zakonitosti dokaza pribavljenih kršenjem nekog od navedenih prava. Premda se

⁴⁹ Ima široku primjenu u pravosudnoj praksi – Slivar, M., *Upobara potajno snimljenih tehničkih snimki u dokaznom postupku*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, God. 27, 2/2020., str. 509. i slj.

⁵⁰ Krapac, *op. cit.*, u bilj. 15., str. 518.

⁵¹ Ivičević Karas, E.; Kos, D., *Sudska kontrola optužnice*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, God. 18, 2/2011, str. 463-466.

postavlja pitanje kako će raspravni sud operacionalizirati mogućnost „vaganja“ dokaza⁵² s obzirom na zakonske odredbe koje propisuju obvezno izdvajanje nezakonitih dokaza iz spisa predmeta te da se izdvojeni dokazi ne mogu upotrijebiti pri odlučivanju o optužnici, niti u kaznenom postupku. Drugim riječima, sudbena su tijela načelno dužna iz spisa predmeta izdvojiti nezakonite dokaze kako se raspravni sud ne bi susreo s njima, ali nisu to dužna u odnosu na dokaze koji su podložni „vaganju“⁵³ upravo od strane raspravnog suda, kao i optužnog vijeća kada donosi odluku o izdvajanju nezakonitih dokaza.

Pitanje valjanosti dokaza u hrvatskom postupovnom pravu prema kriteriju osobnih dokaza i dokaza čiji su nositelji predmeti ovisi o načinu pribavljanja, odnosno o zakonitosti pribavljanja tih predmeta. Pri tome je pojam „nevaljanosti dokaza“ izveden iz zakonske posljedice, procesne sankcije, ukidanja prvostupanjske odluke od strane drugostupanjskog suda i utvrđivanja njezine nevaljanosti⁵⁴ ako se prvostupanjska odluka temeljila na nezakonitom dokazu. U osobne dokaze ubrajaju se iskazi okrivljenika, svjedoka i vještaka. U odnosu na tehničke snimke kao predmete nositelje dokaza nije dvojbena pravo upotrebe tih snimki kada su one načinjene po zakonskoj proceduri i kada je sudac istrage izdao nalog u odnosu na osobu prema kojoj se ova mjera primjenjuje. Međutim, sporni su slučajevi kada su takvim snimkama obuhvaćene i osobe za koje sudac istrage nije izdao nalog,⁵⁵ gdje je sudska praksa pokazala stav da takve snimke mogu poslužiti kao dokaz jer im izvorno zakonitost nije upitna, ali samo u odnosu na osobu koja je snimljena u pripremi ili izvršenju kaznenog djela zajedno s osobom prema kojoj je mjera bila izdana i pod uvjetom da se u radnjama te osobe radi isključivo o kaznenom djelu za koje je dopušteno izdavanje takvog naloga.

Posebno je sporno pitanje tehničkih snimki koje sačine građani samoinicijativno, bez sudjelovanja državnih tijela, kada provode zvučno ili slikovno snimanje. Upravo je mogućnost uporabe privatnih snimki vlastitih ili tuđih razgovora dovela u novije vrijeme do relativno opsežne sudske prakse. Može se reći da Vrhovni sud dosljedno zastupa stajalište prema kojem je, uz iznimku iz čl. 10. st. 3., dokazna uporaba takvih zvučnih snimki dopuštena jedino kada je snimljena osoba pristala na snimanje.⁵⁶ U pogledu mogućnosti primjene privatnih slikovnih snimki kao dokaza u kaznenom postupku (snimke nadzorne kamere na javnim mjestima) u praksi su primijenjeni liberalniji kriteriji, uz obrazloženje da osobe koje su na javnom mjestu pristaju na to da budu promatrane, snimane i sl. Primjećujući da u praksi javnih sudova postoji stanoviti disparitet između dokazne valorizacije zvučnih i slikovnih snimki, autori odobravaju takvu sudsku praksu.⁵⁷

⁵² *Ibid.*

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Kos, *u bilj.* 17., str. 92-97.

⁵⁵ *Ibid.*, str. 92-97.

⁵⁶ Martinović, Tripalo, *u bilj.* 3., str. 512.

⁵⁷ *Ibid.*, st. 516. i 518.

3. VJEŠTAČENJE KAO DOKAZNE RADNJE

3.1. Zakonodavni okvir Republike Hrvatske

Vještačenje određuje tijelo koje vodi postupak, pisanim nalogom, u slučajevima kad je za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice potrebno pribaviti nalaz i mišljenje od osobe koja raspolaže potrebnim stručnim znanjem ili vještinom u skladu s odredbama čl. 308. i čl. 309. st. 1. Vještačenje može provoditi ustanova za provođenje vještačenja ili vještak pojedinac. U pravilu se složenija vještačenja povjeravaju stručnoj ustanovi ili državnom tijelu koji tada određuju jednog ili više stručnjaka koji će obaviti traženu vrstu vještačenja. Kada sud raspolaže određenim profilom vještaka, prvotno se za poslove vještačenja imenuje vještak iz redova stalnih sudskih vještaka, a drugi se vještaci mogu odrediti samo ako postoji opasnost od odgode, ako su stalni vještaci spriječeni ili kada to zahtijevaju druge okolnosti slučaja. Međutim, u Republici Hrvatskoj ne postoje stalni sudski vještaci⁵⁸ u području forenzičke akustike i fonetike, niti specijalizirana ustanova⁵⁹ koja provodi ovu vrstu vještačenja, već postoji nekolicina *ad hoc* vještaka⁶⁰ koji obavljaju poslove vještačenja iz ovog područja forenzičke analize i koje sud imenuje vještacima u pojedinim sudskim postupcima. Prema odredbi iz čl. 311. st. 1., za vještaka ne može se odrediti osoba koja ne može biti ispitana u svojstvu svjedoka, osoba koja je oslobođena dužnosti svjedočenja, niti žrtva kaznenog djela. Za vještaka se, u pravilu, ne uzima ni osoba koja je već ispitana kao svjedok (čl. 311. st. 3.), a još je jedan razlog za izuzeće vještaka situacija kada je vještak osoba zaposlena u istom državnom tijelu ili kod istoga poslodavca kao i tužitelj, okrivljenik, žrtva ili oštećenik (čl. 311. st. 2.).

Tijekom prethodnog postupka navedena vještačenja vezana su uz provođenje izvidnih radnji, posebnih dokaznih radnji ili dokaznih radnji kad postoji audiomaterijal s glasovnim uzorkom koji je potrebno analizirati. Važeći Zakon o kaznenom postupku normira trinaest različitih dokaznih radnji koje su navedene u Glavi XVIII., a mogu se poduzimati prije početka postupka, na dokaznom ročištu i tijekom postupka.

3.1.1. *Općenito o iskazu vještaka*

Tijelo koje vodi kazneni postupak, ovisno o okolnostima pojedinog slučaja, može angažirati stručnjake različitih profila koji su mu potrebni za prikupljanje dokaza i utvrđivanje činjenica. Osim stručnjaka u ulozi vještaka, sud može odrediti i stručne osobe na drugi način: stručne pomoćnike ili stručne suradnike. Međutim, postoji bitna razlika između vještaka i stručnih suradnika, odnosno stručnih pomoćnika.

⁵⁸ Hrvatsko društvo sudskih vještaka i procjenitelja, Adresar sudskih vještaka (dostupno na: www.sudski-vjestaci.hr/Adresar-sudskih-vjestaka/, pristupljeno: 1. 12. 2021.).

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Hedeveer, Mladen, *Uvod u forenzičnu fonetiku i akustiku*, Zagreb, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2009., str. 7.

Stručni suradnici⁶¹ sudjeluju u pripremanju složenih istražnih predmeta na način da samostalno obavljaju pojedine dokazne radnje ili pripremaju provođenje određenih dokaznih radnji te pripremaju prijedloge i izvještaje. Stručni pomoćnici⁶² pružaju stručnu pomoć pri samom obavljanju specifične dokazne radnje dajući objašnjenja na određena tehnička i ostala pitanja u vezi s pribavljanjem dokaza ili vršenjem neke radnje (obavljaju potrebna mjerenja, snimanja, izrađuju skice, pronalaze, osiguravaju i opisuju tragove itd.). Svi navedeni posjeduju stručna znanja i vještine, no ono što ih razlikuje jest da posao koji obavi vještak rezultira njegovim iskazom pred sudom kao dokaznim sredstvom, dok kod poslova stručnih pomoćnika i suradnika to nije slučaj. Prema definiciji, vještak⁶³ je nepristrana osoba koja raspolaze posebnim stručnim znanjima i vještinama zbog čega sud tu osobu određuje kao pomoć pri utvrđivanju relevantnih činjenica u pojedinom kaznenom postupku. Vještak nikako ne odgovara na pravna pitanja, već isključivo na činjenična pitanja koja mu sud postavi, a do odgovora dolazi temeljem vlastitog opažanja i dobivenih rezultata tijekom obavljanja svoje djelatnosti uz poštovanje pravila struke. Po završetku vještačenja vještak daje sudu nalaz i mišljenje u pisanom obliku, nakon čega biva pozvan dati iskaz na raspravi. Prema odredbi čl. 314. st. 2., vještak se može ispitati putem audio-video uređaja kad je to predviđeno međunarodnim ugovorom ili kada su stranke u postupku s time suglasne.

3.1.2. Određivanje vještačenja, njegovo provođenje i ispitivanje vještaka pred sudom

Poslovi vještačenja se, u pravilu, povjeravaju vještaku pojedincu, ali postoje i zakonski uvjeti temeljem odredbi čl. 309. st. 2.-4. i čl. 315. kada te poslove obavljaju dva ili više vještaka, stalni sudski vještak ili kada vještačenje provodi ustanova, odnosno državno tijelo. Odredbe čl. 311. definiraju kriterije izuzeća vještaka. Tijelo koje vodi kazneni postupak izdaje pisani nalog kojim se traži određena vrsta vještačenja, a u nalogu moraju biti sadržane činjenice za koje je potrebno vještačenje i ime osobe kojoj se povjerava posao vještačenja. Sukladno čl. 309. st. 1., nalog se dostavlja i strankama. U slučajevima sumnje na raspravnu nesposobnost ili stanje ubrojivosti okrivljenika, sumnjivu smrt žrtve, sumnje na trovanje i kod postojanja tjelesnih ozljeda, zakonom je propisano obvezno vještačenje jer je u takvim slučajevima dokaz iskazom vještaka jedini pravilan način za utvrđivanje postojanja činjenica.

Tijekom provođenja vještačenja vještak ima niz prava zajamčenih odredbom čl. 312. st. 3. Provođenje vještačenja različito traje od slučaja do slučaja. Nakon provedenih intervencija, sukladno pravilima pojedine struke, vještak piše detaljan nalaz i mišljenje koje potom dostavlja sudu. Svaka osoba koja je od strane suda pozvana kao vještak, dužna je odazvati se pozivu i dati svoj nalaz i mišljenje (čl. 310. st. 1). Ako uredno pozvan vještak ne može doći u naznačeno vrijeme iz objektivnih

⁶¹ Krapac, *op. cit.*, u bilj. 15., str. 501.

⁶² *Ibid.*

⁶³ *Ibid.*

razloga, dužan je svoj izostanak opravdati. U slučajevima kada svoj izostanak ne opravda ili odbije vještačenje, može se kazniti novčanom kaznom, a u slučaju da neopravdano izostane može se prisilno dovesti. Odluku o kažnjavanju i prisilnom dovođenju donosi sudac istrage (čl. 310. st. 2.). Također, tijelo koje vodi postupak može od vještaka zatražiti da navede rok u kojem će podnijeti nalaz i mišljenje (čl. 310. st. 3.). Odredbe čl. 312. definiraju ostale dužnosti vještaka. Vještaku se može dopustiti da razgleda spise, jer je dužan brižljivo proučiti predmet prije početka vještačenja, kao što je dužan nepristrano, točno i detaljno navesti sve što opazi i registrira u skladu s pravilima struke, znanosti i vlastitim vještinama. Također, vještak može predložiti da se pribave predmeti i podaci koji su od važnosti za davanje njegova nalaza i mišljenja, a ako je prisutan pri očevidu ili drugoj dokaznoj radnji, vještak može predložiti da se razjasne pojedine okolnosti ili da se osobi koja se ispituje postave pojedina pitanja. Isto tako, tijelo koje vodi postupak može prisustvovati radnjama vještaka. Svaki vještak dužan je iskazivati istinu i bit će upozoren da je lažno iskazivanje kazneno djelo, a od vještaka se može tražiti da obeća (čl. 312. st. 2.) da će iskazivati istinu.

Prema odredbi čl. 317. ZKP-a, ako je nalaz vještaka nejasan, nepotpun ili u proturječnosti sam sa sobom ili s izviđenim okolnostima, a ti se nedostaci ne mogu otkloniti ponovnim ispitivanjem vještaka, potrebno je obnoviti vještačenje s istim ili drugim vještakom. S druge strane, ako se pojave osnove sumnje u točnost danog mišljenja uslijed registriranih proturječnosti ili nedostataka u mišljenju vještaka, a ti se nedostaci ili sumnja ne mogu otkloniti ponovnim ispitivanjem vještaka, zatražit će se mišljenje drugog vještaka sukladno odredbi čl. 318. ZKP-a.

Nalaz i mišljenje vještaka unosi se odmah u zapisnik, a vještaku se može odobriti naknadno podnošenje pisanog nalaza i mišljenja u roku koji mu odredi tijelo koje vodi postupak, i to u dovoljnom broju primjeraka za sud i stranke (čl. 314. st. 1. ZKP-a). Zakon razlikuje termin nalaza i termin mišljenja vještaka: a) nalaz vještaka odnosi se na objektivni status onoga što se ispituje i evaluira, odnosno u nalazu se daju svi potrebni podaci o predmetu vještačenja i pronađenom stanju; b) u mišljenju vještaka nalaze se zaključci te treba biti vidljivo temeljem kojih je pravila struke, ispitivanja ili vještine vještak izveo navedene zaključke, odnosno mišljenje vještaka odnosi se na sadržaj odgovora sudu na postavljena pitanja u svakom pojedinom slučaju.

Stranke u postupku obavještavaju se da je vještačenje provedeno kako bi one mogle dobiti na uvid⁶⁴ zapisnik o vještačenju i predložiti predsjedniku vijeća pribavljanje iskaza vještaka kao novog dokaza, iako to vijeće može odrediti i samoinicijativno bez prijedloga stranaka.⁶⁵ Na raspravi se dokaz iskaza vještaka izvodi od strane sudskog vijeća, ako je vještačenje bilo obvezno, ili od strane stranaka, ako je bilo na njihov prijedlog, i to prvo od one stranke koja je predložila vještačenje.⁶⁶ Nalaz i mišljenje vještaka unosi se odmah u zapisnik. Vještaku se

⁶⁴ Krapac, D., *op. cit.*, u bilj. 1.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

može odobriti da naknadno podnese pisani nalaz, odnosno mišljenje u roku koji mu odredi tijelo koje vodi postupak, u dovoljnom broju primjeraka za sud i stranke, u skladu s čl. 314. st. 1.

3.1.3. Dokazna vrijednost iskaza vještaka

Iskaz vještaka sud je dužan ocijeniti prema načelu slobodne ocjene dokaza, kao i sve stale prezentirane dokaze, iako ne raspolaže specifičnim znanjima. Kao pomoć pri tome, pravni teoretičari navode upotrebu univerzalnih „pet magičnih pitanja“:⁶⁷

1. Koja je vjerojatnost postojanja činjenice koja je predmet vještačenja, ako iskaz vještaka smatramo točnim?;
2. Postoje li i koje su alternativne hipoteze o postojanju ili nepostojanju činjenice koja je predmet vještačenja?;
3. Zašto se one mogu uzeti kao alternativne hipoteze?;
4. Koja bi bila vjerojatnost postojanja, odnosno nepostojanja činjenice koja je predmet vještačenja, ako bismo prihvatili alternativnu hipotezu?;
5. Koja je vjerojatnost vještakova iskaza?

U slučajevima kada se sud ne slaže s nalazom i mišljenjem vještaka, ima mogućnost odrediti ponavljanje ispitivanja vještaka ili obnavljanje vještačenja s ciljem otklanjanja dvojbi i nedostataka⁶⁸ zbog kojih je prvotni nalaz vještaka ocijenjen negativno. U nalazu sud može registrirati određene praznine u smislu nepotpunog nalaza ili logičke nedostatke u vidu nejasnoća, nedovoljne diferenciranosti pojava ili obilježja koja su opisana, kontradiktornih navoda i slično, a također, može postojati i manifestna dvojba u točnost mišljenja vještaka. Ponavljanjem ispitivanja vještaka ili obnavljanjem vještačenja sud najčešće dobiva nov i pouzdan iskaz vještaka, ali se ponekad dogodi i situacija da se postojanje činjenice ne može utvrditi, odnosno postojanje činjenice ostaje nedokazano i nakon savjesne ocjene dokaza pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima (čl. 450. st. 2.). Tada sud dvojbu o postojanju činjenica koje tvore obilježja kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena kaznenog zakona rješava u korist okrivljenika prema načelu *in dubio pro reo* propisanom u čl. 3. st. 3.

4. PODRUČJE FORENZIČKE AKUSTIKE I FONETIKE

Prije dostupnosti tehnologije digitalnog signalnog procesiranja (eng. *digital signal processing, DSP*), većina akustičkih forenzičara radila je s analognom magnetskom vrpcom i osnovnom elektroničkom tehnikom (analogni film, oprema za reprodukciju promjenjive brzine, pojačani kompresori, osciloskop, mikroskop,

⁶⁷ *Ibid.*, str. 506; Robertson, B.; Vignaux, G. A.: *Interpreting Evidence: Evaluating Forensic Science in the Courtroom*, J. Wiley & Sons, Chichester, New York 1995., str. 220.

⁶⁸ *Ibid.*

spektograf⁶⁹ i dr.) u akustičkom laboratoriju. Šezdesetih godina prošlog stoljeća, Savezni istražni ured (FBI) počeo je provoditi ispitivnja glasovnih zapisa nakon čega su razvijeni standardni postupci za rukovanje audioforenzičkim materijalom⁷⁰ na svjetskoj razini. Forenzička akustika i fonetika interdisciplinarno je područje koje objedinjuje tehničke, biomedicinske i društvene znanosti. Stručnjaci u području fonetike, logopedije ili elektroakustike uspoređuju glasovne uzorke na audiozapisima s ciljem identifikacije i diferencijacije govornika, utvrđivanja autentičnosti snimki⁷¹ i ostalih obilježja na nalog tijela koje vodi postupak. Rose (2002.) definira forenzičku identifikaciju govornika⁷² kao dio forenzičke fonetike koja upotrebljava kombinaciju auditivnih i akustičkih metoda u svrhu prepoznavanja govornika u kaznenim postupcima. Fiziološki glas karakteriziran je specifičnim akustičkim parametrima, a fiziološki govor određenim artikulacijskim, rezonancijskim i prozodijskim obilježjima te je pod utjecajem dijalekta i sociolekta⁷³ određenog jezičnog područja. No, postoje čimbenici koji mogu utjecati na varijabilnost glasovnog govornog statusa kao što su afekti i određena medicinska stanja. Ne treba zaboraviti činjenicu da je realizacija govora pod autonomijom središnjeg živčanog sustava, a ako postoji cerebralna disfunkcija, postoji i mogućnost pojave poremećaja glasa, govora ili jezika, ovisno o vrsti disfunkcije i(li) lokalizaciji lezije. Auditivna i akustička obilježja vokalne i govorne patologije mogu dovesti do pogrešne interpretacije i zaključaka kada analizu radi forenzičar koji ne raspolaže stručnim znanjem i iskustvom iz područja patologije glasa, govora i jezika.⁷⁴

Prema međunarodnim standardima, sudska vještačenja iz područja forenzičke fonetike i akustike može provesti samo stručnjak koji ima formalno akademsko obrazovanje u području govora, patologije govora (logopedije) ili fonetike te određena tehnička znanja iz područja akustike i elektroakustike, kao i dobro poznavanje znanstvenih metoda procjene i ispitivanja govora te praktično iskustvo.⁷⁵ U slučajevima specifične govorno-jezične patologije poslove vještačenja⁷⁶ pouzdano i validno može obaviti jedino logoped vještak zbog specifičnih teorijskih i praktičnih znanja i kompetencija. Pri obavljanju poslova vještačenja, vještak imenovan od strane nadležnog suda, mora se pridržavati odredbi Međunarodnog kodeksa struke

⁶⁹ Koenig, B. E.; Lacey, D. S. and S. A. Killion, *Forensic enhancement of digital audio recordings*, J. Audio Eng. Soc., vol. 55, no. 5, 2007., str. 252-371.

⁷⁰ Maher, Robert C., *Audio Forensic Examination: Authenticity, enhancement, and interpretation*, IEEE Signal Processing Magazine, vol. 26, no. 2, 2009., str. 84-94.

⁷¹ Hedeveer, M.; Blaži, D., *Multidimenzionalna dijagnostika glasovnih i govornojezičnih poremećaja u forenzici*, Svjetski dan glasa, Suvremena dijagnostika i liječenje glasovnih poremećaja, 2010.

⁷² Rose, Phil, *Forensic Speaker Identification*, Taylor & Francis, New York, London, 2002., str. 2.

⁷³ Jessen, M., *Speaker Classification in Forensic Phonetics and Acoustics*, u: C. Muller (ur.) *Speaker Classification I. Lecture Notes in Computer Science*, vol. 4343 (Berlin, Heidelberg: Springer, 2007.), str. 180-204.

⁷⁴ Hedeveer, *op. cit.*, u bilj. 60, str. 65.

⁷⁵ Hedeveer, *op. cit.*, u bilj. 60, str. 7.

⁷⁶ *Ibid.*; Hedeveer, M.; Blaži, *op. cit.*, u bilj. 71, 2010.

vještaka u području forenzičke fonetike i akustike.⁷⁷ Također se primjenjuju standardi za provođenje analize glasa Američkog odbora za vještačenja snimljenih dokaza.⁷⁸

5. ZAKLJUČAK

Kako je vještačenje u kaznenom postupku iznimno važna radnja, logična je činjenica da se danas različite znanstvene discipline i kazneno procesno pravo sve više bave ovom tematikom. Upravo je razvoj znanosti doveo do unapređenja tehnologije i tehničkog aspekta vještačenja što je u pojedinim predmetima potrebno radi pravilnog i potpunog utvrđivanja činjeničnog stanja u kaznenim postupcima. Dosadašnji znanstveni i stručni radovi pružaju teorijski okvir o načinu vještačenja u forenzičkoj akustici i fonetici, a istraživački radovi s područja sudske prakse pokazuju i osnovu za zaključak da se u praksi najčešće traže telekomunikacijska vještačenja, a znatno rjeđe informatička ili akustička vještačenja. Kada su na raspolaganju oduzeti telekomunikacijski uređaji, praksa državnog odvjetništva uglavnom je odluka da se dokazna radnja pretrage i meritorna odluka temelje na zapisniku o pretrazi, no postavlja se pitanje je li navedena dokazna radnja dostatna ili je u pojedinim predmetima ipak potrebno specifično vještačenje. S obzirom na to da u Republici Hrvatskoj ne postoje propisi *lex specialis* za vještačenja s područja forenzičke akustike i fonetike, ta se vještačenja provode u skladu s Kodeksom međunarodne udruge forenzičkih fonetičara i akustičara i prema Standardima za provođenje analize glasa i govora Američkog odbora za vještačenja. Ovakva vještačenja mogu obavljati samo stručnjaci s formalnim akademskim obrazovanjem iz područja društvenih znanosti (fonetika i logopedija) i iz područja tehničkih znanosti (akustika i elektroakustika) te s odgovarajućim praktičnim iskustvom. Tehničke snimke činjenica pripadaju posebnoj vrsti dokaza jer se temelje na registraciji tehničkog uređaja, a ne na opažanju čovjeka što ih suštinski razlikuje od ostalih vrsta dokaza. Budući da uređaji za snimanje mogu registrirati različite podražaje iz okoline koji su izvan perceptivnih mogućnosti čovjeka i da automatizmom registriraju sve dostupne činjenice, a ne samo one zbog kojih su postavljeni te imaju tehničku mogućnost vraćanja i ponovne reprodukcije sadržaja, ova obilježja daju im objektivnu i važnu komponentu, a značajan razvoj tehnologije, audiotehnike i videotehnike omogućio je da se danas zvučno i slikovno snimanje obavlja u neusporedivo većem opsegu u odnosu na prošla vremena. Osim akustičkih analiza snimki, značajnu ulogu vještak s ovog područja može imati i prilikom uzimanja iskaza osobe u analizi forme i sadržaja iskaza, jer patološki glasovno-govorno-jezični status može biti pokazatelj specifičnog obilježja govornika koji ga sa sigurnošću diferencira od ostalih osoba

⁷⁷ Code of Practice by The International Association for Forensic Phonetics and Acoustics (IAFPA), Helsinki 2004., Istanbul 2019./Ottawa, 2020.

⁷⁸ AES Standard for Forensic Purposes – Criteria for the Authentication of Analog Audio Tape Recordings, AES Standard 43-2000. Cijeli dokument AES27-1996 – AES recommended practice for forensic purposes – Managing recorded audio materials intended for examination, dostupan je kod: Audio Engineering Society, Inc, 60 East 42nd Street, New York 10165, USA.

ili može biti indikator suspektne zloporabe nedozvoljenih sredstava. Također, može biti i siguran znak pokušaja simuliranja određenih stanja od strane osobe koja daje iskaz s ciljem stvaranja lažnih olakotnih okolnosti i otezanja kaznenog postupka.

Valjalo bi razmisliti o nekim prijedlozima *de lege ferenda*. U tom bi smislu trebalo dopuniti odredbu čl. 280. (ispitivanje okrivljenika) i čl. 290. (ispitivanje svjedoka) u slučaju kada se ispituje osoba s neurološkim govorno-jezičnim poremećajima u pravcu angažiranja osobe koja raspolaže logopedskim znanjem. Također bi trebalo supstituirati termin „gluha osoba“ terminom „osoba s oštećenjem sluha“, jer je stručno širi i etički prihvatljiviji. Valjalo bi da zakonodavac donese propis kojim bi detaljno uredio pitanje ispitivanja osobe s dijagnozom poremećaja govora i jezika. Ove bi se osobe mogle ispitivati pisanim putem ako su pismene ili putem tumača logopeda kada su nepismene ili nisu u mogućnosti pisati jer imaju druge komorbiditete. Napominjemo da će primjena obveznog audiosnimanja rasprave možda otvoriti nova pitanja i dvojbe, te time zahtijevati i dodatne prijedloge *de lege ferenda*.

POPIS LITERATURE

Knjige i članci

1. Bayer, V., *Jugoslavensko krivično procesno pravo, knjiga druga: pravo o činjenicama i njihovom utvrđivanju u krivičnom postupku*, Školska knjiga, Zagreb 1972.
2. Eisenberg, U., *Beweisrecht der StPO. Spezialkommentar*, 2. Aufl., C. H. Beck, München 1996.
3. Garačić, A.; Novosel, D., *Zakon o kaznenom postupku u sudskoj praksi, Knjiga I.*, Libertin naklada, Rijeka 2018.
4. Heđever, M.; Blaži, D., *Multidimenzionalna dijagnostika glasovnih i govornojezičnih poremećaja u forenzici*. Svjetski dan glasa, Suvremena dijagnostika i liječenje glasovnih poremećaja. KBC Zagreb i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2010.
5. Heđever, M., *Uvod u forenzičnu fonetiku i akustiku*. Zagreb 2009., Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
6. Ivičević Karas, E.; Kos, D., *Sudska kontrola optužnice*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, god. 18, 2/2011, str. 449-470.
7. Jessen, M., *Speaker Classification in Forensic Phonetics and Acoustics*. U: C. Muller (ur.), *Speaker Classification I. Lecture Notes in Computer Science*, vol. 4343, Berlin, Heidelberg: Springer, 2007., str. 180-204.
8. Koenig, B. E., *Authentication of forensic audio recordings*, J. Audio Eng. Soc., vol. 38, no. 1/2, 1990., str. 3-33.
9. Koenig, B. E.; Lacey, D. S. and S. A. Killion, *Forensic enhancement of digital audio recordings*, J. Audio Eng. Soc., vol. 55, no. 5, 2007., str. 252-371.
10. Kos, D., *Bitna povreda odredaba kaznenog postupka – nezakoniti dokazi*, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb 2005.

11. Krapac, Davor i sur., *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije*, VIII. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Narodne novine 2020.
12. Krapac, Davor i sur., *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije*, VII. neizmijenjeno izdanje. Zagreb, Narodne novine 2015.
13. Maher, R. C., *Audio Forensic Examination: Authenticity, enhancement, and interpretation*. IEEE Signal Processing Magazine, vol. 26, no. 2., 2009., str. 84-94.
14. Maher, R. C.; Shaw, S. R., *Deciphering gunshot recordings in Process*. Audio Engineering Society 33rd Conf., Audio Forensics Theory and Practice, Denver 2008, CO, str. 1-8.
15. Maher, R.C., *Audio enhancement using nonlinear time-frequency filtering*. In Proc. Audio Engineering Society 26th Conf., Audio Forensics in the Digital Age, Denver 2005., CO, July 2005, str. 104-112.
16. Martinović, Igor; Tripalo, Dražen, *Zvučno i slikovno snimanje u kaznenom materijalnom i procesnom pravu – teorijski i praktični izazovi novih tehnologija i zakonskih rješenja*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, god. 24, 2/2017, str. 499-523.
17. Musialik, C.; Hatje, U., *Frequency-domain processors for efficient removal of noise and unwanted audio events*. In Proc. Audio Engineering Society 26th Conf., Audio Forensics in the Digital Age, Denver 2005., CO, str. 65-77.
18. Pavišić, Berislav i suradnici, *Kazneno postupovno pravo*, 3. izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2010.
19. Pavišić, Berislav; Modly, Duško; Veić, Petar, *Kriminalistika – knjiga prva, treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2006.
20. Pavlović, Š., *Zakon o kaznenom postupku, treće, znatno izmijenjeno, dopunjeno i prošireno izdanje*, Libertin naklada, Rijeka 2017.
21. Ratkaj, Robert, *Policijski izvidi kaznenih djela s posebnim osvrtom na ispitivanje osumnjčenika de lege ferenda*. Paragraf, god. 2, 1/2018., str. 187-221.
22. Robertson, B.; Vignaux, G. A., *Interpreting Evidence: Evaluating Forensic Science in the Courtroom*, J. Wiley & Sons, Chichester, New York 1995., str. 220.
23. Rose, P., *Forensic Speaker Identification*. Taylor & Francis. New York, London 2002.
24. Roxin/Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, Beck, 26. izdanje, 2009.
25. Slivar, M., *Uporaba potajno snimljenih tehničkih snimki u dokaznom postupku*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, god. 27, 2/2020, str. 497-520.
26. Tripalo, D., *Snimanje ispitivanja osumnjčenika i snimanje rasprave prema Prijedlogu ZIDZKP iz 2017. (7. novela)*, Novine u kaznenom zakonodavstvu, 2017., VSRH i Pravosudna akademija 2017., str. 75-86.

Pravni propisi

1. AES Recommended Practice for Forensic Purposes – Managing Recorded Audio Materials Intended for Examination, AES Standard 27/1996.
2. AES Recommended Practice for Forensic Purposes – Managing Recorded Audio Materials Intended for Examination, AES Standard 27-1996.

3. AES Standard for Forensic Purposes – Criteria for the Authentication of Analog Audio Tape Recordings, AES Standard 43/2000.
4. AES Standard for Forensic Purposes – Criteria for the Authentication of Analog Audio Tape Recordings, AES Standard 43-2000.
5. Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 20. travnja 1959. i Dodatni protokol uz tu konvenciju od 17. ožujka 1978.; Narodne novine, Međunarodni ugovori broj 4/1999. i Drugi dodatni protokol uz tu konvenciju; Narodne novine, Međunarodni ugovori broj 1/2007.
6. Međunarodni kodeks struke vještaka u području forenzičke fonetike i akustike (IAFPA Code of Practice), usvojen u Helsinkiju 2004., revidiran u Istanbulu 2019. i Ottawi 2020.
7. Međunarodni kodeks struke vještaka u području forenzičke fonetike i akustike (IAFPA Code of Practice, usvojen u Helsinkiju 2004., revidiran u Istanbulu 2019. i Ottawi 2020.). od 23. ožujka 1976. godine).
8. Pravilnik o snimanju dokazne ili druge radnje u prethodnom i kaznenom postupku, Narodne novine, br. 85/2014.
9. Pravilnik o zvučnom snimanju rasprave u kaznenom postupku, Narodne novine, br. 82/2009, 50/2014.
10. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 80/2022.
11. Zakon o zaštiti svjedoka, Narodne novine, br. 163/2003, 18/2011, 73/2017.

Sudska praksa

1. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Predmet br. I Kž 267/09-7 od 7. srpnja 2009.
2. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Predmet br. I Kž 274/12-4 od 1. srpnja 2014.
3. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Predmet br. I Kž 351/15-6 od 25. kolovoza 2015.
4. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Predmet br. III Kr 132/09-3 od 24. rujna 2009.
5. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Predmet br. Kž 622/11-4 od 21. rujna 2011.

Mrežni izvori

1. Hedeveer, Mladen: „Forenzična fonetika i akustika“ (dostupno na: www.taracentar.hr, pristupljeno: 1. 12. 2021.).
2. Hrvatsko društvo sudskih vještaka i procjenitelja, Adresar sudskih vještaka (dostupno na: www.sudski-vjestaci.hr/Adresar-sudskih-vjestaka/ pristupljeno: 1. 12. 2021.).
3. Sudska praksa, Vrhovni sud Republike Hrvatske, Pregledi odluka (dostupno na: www.sudskapraksa.csp.vsrh.hr/, pristupljeno: 6. 9. 2021., 15. 12. 2021.).

APPLICATION OF FORENSIC ACOUSTICS AND PHONETICS IN CRIMINAL PROCEEDINGS WITH SPECIAL REFERENCE TO EXAMINATION OF VOICE RECORDS

Expert examination in criminal proceedings is an evidentiary action the conduct of which seeks to establish relevant facts for assessing the existence of elements of a criminal offense or for assessing elements about the perpetrator and the circumstances of the commission of a criminal offense. Expert examining of sound and voice recordings, as well as expert examining of disorders in voice, speech and language belong to a specific interdisciplinary field called “forensic acoustics and phonetics” which unites biomedical, technical and social sciences and which is entrusted to experienced experts of certain formal education due to spatial – technical conditions, the complexity of the expertise itself and the need to respect scientific and professional accredited methods that determine the facts relevant to a particular court case. This paper presents legal and speech language pathology aspects of expert examining, as well as fundamental and applied possibilities of forensic acoustics and phonetics, and special attention is paid to expert examining of voice recordings and voice – speech language pathology in criminal proceedings with listed and analyzed examples from previous cases and harmonization of work and manner of conduct during reconnaissance and evidentiary actions in criminal proceedings. Fundamental criticism of practice to date is of the very rare application of expert examination in forensic acoustics and phonetics which is mainly related to telecommunication examination., and considerably less to cyber or acoustic examination. Criticism is also levelled at the fact that there is an exceptionally small number of educated expert examiners in this area. Also, some solutions *de lege ferenda* are proffered. These solutions are related to wider application in the practice of expert examination of forensic acoustics and phonetics as well as to certain interventions in law.

Key words: *forensics; criminal proceeding; speech therapist; expert; voice expertise; speech expertise.*